

34

BORÇLUYA KOLAYLIK GÖSTERMEK

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ لَهُ أَظْلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ
إِلَّا ظِلُّهُ

Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: **“Kim güç ve sıkışık vaziyette olan bir kimsenin borcunu erteler veya hafifletir ise, Allah da kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmayacağı mahşer gününde arşın gölgesi altında onu gölgelendirir”**²⁰⁰.

200 Müslim, Zühd, 74; Tirmizî, Büyü, 65; İbn Mâce, Sadakât, 14; Ahmed b. Hanbel, I, 327.

AÇIKLAMA

Bu başlık altında hemen ilk akla gelen hadis-i şeriflerden ikisi şöyledir: “Satarken, satın alırken, alacağını isterken (ve borcunu öderken) kolaylık gösteren bir adama Allah rahmetini ihsan buyursun!”²⁰¹. “Allah Teâlâ sizden önceki ümmetlerden bir kişiyi bağışladı. Çünkü o sattığı zaman kolaylaştırır, satın aldığı zaman kolaylık gösterir ve borçludan alacağını isterken kolaylığı tercih ederdi”²⁰².

Bu hadisleriyle Rasûl-i Ekrem, ticarî muamelelerinde kolaylık prensibini uygulayan, nâzik ve cömert davranan bir insan için rahmet niyazında bulunmuş ve bağışlanacağı müjdesini vermiştir. Borcunu ödeme konusunda ciddi ve iyi niyetli olmasına rağmen, imkansız ve çaresiz insanlara anlayışlı davranmak, kolaylık göstermek ve yardımcı olmak, ecir ve sevabı bol olan bir davranıştır. Ancak gösterilen ilgi ve mûsamaha, Allah’ın rızasını kazanmak gibi ulvî bir gaye için olmalıdır.

Darda olan bir borçluya süre tanıyan ve maddî olarak onu rahatlatan kimse, ruhen rahatlayacak ve yaptığı iyiliğin sevincini yaşayacaktır. Hatta böyle bir durumda, şayet imkan varsa, borçlunun borcunu silerek onu rahatlatmanın hayırlı bir davranış olduğunu Kur’ân-ı Kerîm’den öğrenmekteyiz: “Eğer borçlu darlık içinde ise, eli genişleyinceye kadar ona süre tanımak gerekir. Eğer anlarsanız bunu sadakaya saymak sizin için daha hayırlıdır”²⁰³.

Bu âyetin pratik uygulamasını şu hadislerden öğrenmekteyiz: “İnsanlara borç para veren bir adam vardı. O hizmetçisine şöyle derdi: “Darda

201 Buhârî, Büyü, 16; İbn Mâce, Ticârât, 28; Muvatta’, Büyü, 100; Tûsî, *Tehzibü’l-ahkâm*, V, 20.

202 Tirmizî, Büyü, 74; Nesâî, Büyü, 104; İbn Mâce, Ticârât, 28.

203 Bakara 2/280

kalmış bir fakire vardığında onu affediver! Umarım Allah da bizi affeder". Nihayet adam Allah'a kavuştu ve Allah onu affetti"²⁰⁴. "Melekler, sizden önceki nesillerden bir adamın ruhu ile karşılaşmışlardı. Ona: Hayır nâmına bir şey yapmış mıydın? diye sordular. Adam: Hayır, diye cevap vermişti. Melekler: Biraz düşün, hatırlamaya çalış! dediler. Adam: İnsanlara borç verirdim de hizmetçilerime onlardan güç durumda olanların borçlarını ertelemelerini, varlıklı olanlara da müsamaha göstermelerini emrederdim, demişti. Bunun üzerine Allah Teâlâ, o kulunu affetti"²⁰⁵. "Sizden önceki nesillerden bir adam hesaba çekildi. Fakat iyilik nâmına adamın hiçbir şeyi bulunamadı. Ancak o zengindi ve cemiyet içinde sosyal bir adamdı. Hizmetçilerine de darda kalan fakirlerin borçlarını silmelerini emrederdi. Yüce Allah 'Biz buna ondan daha layıkız, onu affedin!' buyurdu"²⁰⁶. "Allah'ın, kıyamet gününün keder ve sıkıntılarından kurtarması kimi sevindirirse, borcunu ödeyemeyene süre tanısın veya bir kısmını silsin!"²⁰⁷. "Kim duasının kabul edilmesini ve sıkıntısının giderilmesini isterse, borçlunun yükünü hafifletsin!"²⁰⁸.

Bu durumda, ödemeyi geciktirme konusunda herhangi bir art niyeti olmayan borçlu bir insana iyi ve nazik davranmak, borcunu ertelemek, adlî makama intikal ettirerek onu sıkıntıya sokmamak, ödeyemeyecek durumda ise borcunu silerek bağışlamak güzel bir davranıştır. Nitekim, Osmanlılar devrinde veresiye (zimem) defteri uygulaması, bu hususta güzel bir örnek teşkil eder. Bu uygulamaya göre, Ramazan günlerinde

204 Buhârî, Enbiyâ, 54; Müslim, Mûsâkât, 31; Ahmed b. Hanbel, II, 263.

205 Buhârî, Büyü, 17, 38; Müslim, Mûsâkât, 27, 31; Tirmizî, Büyü, 65; Nesâî, Büyü, 104; Dârimî, Büyü, 14; Ahmed b. Hanbel, II, 263.

206 Müslim, Mûsâkât, 30; Ahmed b. Hanbel, IV, 120.

207 Müslim, Mûsâkât, 32.

208 Ahmed b. Hanbel, II, 23.

tebdil-i kıyafet ile pek çok zengin, hiç tanımadıkları mıntıkalandaki bakkal ve manav dükkanlarına giderek onlardan veresiye defterini çıkarmalarını isterdi. Borçluların hesabını ödedikten sonra “onları silin, Allah kabul eylesin” diyerek kendisini tanıtmadan oradan ayrılırdı.

Şüphesiz bu asil davranışın temelinde Yüce Kur’an’ın şu beyanı vardır: “Eğer borçlu darlık içinde ise, eli genişleyinceye kadar ona süre tanımak gerekir. Eğer anlarsanız bunu sadakaya saymak sizin için daha hayırlıdır”²⁰⁹.

---

209 Bakara 2/280